

fectum vel illum, propter quod est contingens ad utrumlibet. Magis igitur pertinet ad providentiam divinam conservare libertatem voluntatis quam contingentiam in naturalibus causis.

2. Amplius. Ad providentiam divinam pertinet ut rebus utatur secundum modum earum. Modus autem agendi cujuslibet rei consequitur formam ejus, quæ est principium actionis; forma autem per quam agit voluntarie agens, non est determinata: agit enim voluntas per formam apprehensam ab intellectu, nam bonum apprehensum movet voluntatem ut ejus objectum; intellectus autem non habet unam formam effectus determinatam; sed de ratione sua est ut multitudinem formarum comprehendat; & propter hoc voluntas multiformes effectus producere potest. Non igitur ad rationem providentiæ pertinet quod excludat libertatis voluntatem.

3. Item. Per gubernationem cujuscumque providentis res gubernatæ deducuntur ad finem convenientem: unde & de providentiâ divina Gregorius Nyssenus dicit (Philos. Lib. VIII. cap. 11.) quod est voluntas Dei, per quam omnia quæ sunt, convenientem deductionem accipiunt. Finis autem ultimus cujuslibet creaturæ est ut consequatur divinam similitudinem, sicut supra cap. xvii. hujus Lib. ostensum est. Esset igitur divinæ providentiæ repugnans, si alicui rei subtraheretur illud per quod assequitur divinam similitudinem. Agens autem voluntarium assequitur divinam similitudinem in hoc quod libere agit: ostensum est enim in primo Libro cap. lxxxviii. liberum arbitrium in Deo esse. Non igitur per providentiam subtrahitur voluntatis libertas.

4. Adhuc. Providentiâ est multiplicativa bonorum in rebus gubernatis. Illud ergo per quod multa bona subtraherentur à rebus, non pertinet ad providentiam. Si autem libertas voluntatis tolleretur, multa bona subtraherentur: tolleretur enim laus virtutis humanæ, quæ nulla est, si homo libere non agat: tolleretur etiam justitia præmiantis, & punientis, si non libere homo ageret bonum, vel malum; cessaret etiam circumscriptio in consiliis, quæ de his quæ ex necessitate aguntur, frustra tractarentur. Esset igitur contra providentiæ rationem, si subtraheretur voluntatis libertas.

Hinc est quod dicitur Eccli. xv. 14. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui: & iterum 18. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.*

Per hoc autem excluditur error, & opinio Stoicorum, qui secundum ordinem quemdam causarum intransgressibilem, quem Græci *eimarmenen* vocabant, omnia ex necessitate dicebant provenire.

CAPUT LXXIV.

Quod divina providentia non excludit casum, & fortunam.

EX præmissis etiam apparet quod divina providentia non subtrahit à rebus casum, & fortunam.

1. In his enim quæ in minori parte accidunt, dicuntur esse fortuna, & casus. Si autem non provenirent aliqua ut in minori parte, omnia ex necessitate acciderent: nam ea quæ sunt contingencia ut in pluribus, in hoc solo à necessariis differunt quod possunt in minori parte deficere. Esset autem contra rationem divinæ providentiæ, si omnia ex necessitate contingerent, ut cap. lxxii. ostensum est. Igitur &

contra rationem providentiæ divinæ esset, si nihil ferret fortuitum, & casuale in rebus.

2. Amplius. Contra rationem providentiæ esset, si res providentiæ subjectæ non agerent propter finem; cum providentiæ sit omnia ordinare in finem. Esset etiam contra perfectionem universi, si nulla res corruptibilis esset, nec aliqua virtus deficere potens, ut ex supradictis cap. lxxi. & lxxii. patet. Ex hoc autem quod aliquid agens propter finem, deficit ab eo quod intendit, sequitur aliqua casu contingere. Esset igitur contra rationem providentiæ, & perfectionis rerum, si non essent aliqua casualia.

3. Adhuc. Multitudo, & diversitas causarum ex ordine providentiæ divinæ, & dispositionis procedit. Supposita autem causarum dispositione, oportet unam alteri quandoque concurrere, per quam impediatur, vel juvetur ad suum effectum producendum. Ex concursu autem duarum causarum, vel plurium contingit aliquid casualiter evenire, dum finis non intentus ex concursu alicujus causæ provenit; sicut inventio debitoris ab eo qui ibat ad forum causa emendi aliquid, provenit ex hoc quod debitor etiam ad forum venit. Non est igitur divinæ providentiæ contrarium, quod sint aliqua fortuita, & casualia in rebus.

4. Item. Quod non est, non potest esse alicujus causa: unde oportet quod unumquodque sicut se habet ad esse, ita se habeat ad hoc quod sit causa. Oportet igitur quod secundum diversitatem ordinis in entibus sit diversitas etiam ordinis in causis. Ad perfectionem autem rerum requiritur quod non solum sint in rebus entia per se, sed etiam entia per accidens. Res enim quæ non habent in sua substantia ultimam perfectionem, oportet quod perfectionem aliquam consequantur per accidentia, & tanto per plura, quanto magis à Dei simplicitate distant. Ex hoc autem quod aliquid subjectum habet multa accidentia, sequitur quod sit aliquid ens per accidens: nam subjectum, & accidens, & etiam duo accidentia unius subjecti sunt unum per accidens, sicut homo albus, & musicum album. Oportet igitur ad perfectionem rerum quod sint etiam quædam causæ per accidens. Ea autem quæ ex causis aliquibus procedunt per accidens, dicuntur accidere à casu, vel à fortuna. Non est igitur contra rationem providentiæ, quæ perfectionem rerum conservat, ut aliqua fiant vel casu, vel fortuna.

4. Præterea. Ad ordinem divinæ providentiæ pertinet ut sit ordo, & gradus in causis. Quanto autem est aliqua superior causa, tanto est majoris virtutis, unde ejus causalitas ad plura se extendit. Nullius autem causæ naturalis intentio se extendit, ultra virtutem ejus, esset enim frustra. Oportet ergo quod intentio causæ particularis non se extendat ad omnia quæ contingere possunt. Ex hoc autem contingit aliquid casualiter, vel fortuito, quod eveniunt aliqua præter intentionem agentium. Ordo igitur divinæ providentiæ exigit quod sit casus, & fortuna in rebus.

Hinc est quod dicitur Eccles. ix. 11. *Vidi nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientum pacem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam; sed tempus, casumque in omnibus, scilicet inferioribus.*

CAPUT LXXV.

Quod providentia divina sit singularium contingentium.

I. Part. quest. xxii. art. 1.

EX his autem quæ ostensa sunt, manifestum fit quod divina providentia provenit usque ad singularia generabilia, & corruptibilia.

1. Non enim videretur horum non esse providentiam nisi propter eorum contingentiam, & quia in eis multa casualiter, & fortuito eveniunt: in hoc enim solum differunt ab incorruptibilibus, & universalibus corruptibilibus, quorum dicunt providentiam esse. Providentiæ autem non repugnat contingentia, & casus, & fortuna, & neque voluntarium, ut ostensum est. Nihil igitur prohibet horum providentiam esse, sicut incorruptibilem, & universalem.

2. Adhuc. Si Deus horum singularium providentiam non habet, aut hoc est, quia non cognoscit ea, aut quia non potest, aut quia non vult horum curam habere. Non autem potest dici, quod Deus singularia non cognoscat: ostensum enim est supra Lib. I. cap. lxx. quod Deus eorum notitiam habet. Nec etiam potest dici, quod Deus eorum curam habere non possit, cum ejus potentia sit infinita, ut supra probatum est Lib. I. cap. xxii. Neque etiam hæc singularia gubernari rationis industria, sicut patet in hominibus, & per naturalem instinctum, sicut patet in apibus, & multis animalibus brutis, quæ quodam naturali instinctu gubernantur. Neque etiam potest dici, quod Deus non velit ea gubernare, cum voluntas ipsius sit universaliter omnis boni; bonum autem eorum quæ gubernantur, in ordine gubernationis maxime consistit. Non igitur potest dici, quod Deus horum singularium curam non habet.

3. Amplius. Omnes causæ secundæ in hoc quod causæ existunt, divinam similitudinem consequuntur, ut ex supradictis cap. xxi. patet. Invenitur autem hoc communiter in causis producentibus aliquid, quod curam habent eorum quæ producunt, sicut animalia naturaliter nutriunt fœtus suos. Deus igitur curam habet eorum quorum causa existit. Est autem causa etiam istorum particularium, ut ex supradictis Lib. II. cap. xv. patet. Habet igitur eorum curam.

4. Item. Ostensum est supra Lib. I. cap. xxiii. & xxiv. quod Deus in rebus creatis non ex necessitate naturæ agit, sed per voluntatem, & intellectum. Ea autem quæ aguntur per voluntatem, & intellectum, curæ providentiæ subduntur: quæ in hoc consistere videtur quod per intellectum aliqua dispensentur. Divinæ ergo providentiæ subduntur ea quæ ab ipso aguntur. Ostensum est autem supra cap. lxx. quod Deus operatur in omnibus causis secundis, & omnes rerum effectus reducuntur in Deum sicut in causam; & sic oportet quod ea quæ in istis singularibus aguntur, sint sicut ipsius opera. Igitur hæc singularia, & motus, & operationes ipsorum, divinæ providentiæ subjacent.

5. Præterea. Stulta est providentia alicujus qui non curat ea sine quibus ea quæ curat, non possunt esse. Constat autem quod si omnia deficerent particularia, universalis eorum remanere non possunt. Si igitur Deus universalis tantum curat, singularia vero ista omnino derelinquit; stulta, & imperfecta erit ejus providentia.

Si autem dicat aliquis, quod horum singularium Deus curam habet usque ad hoc quod conserventur in esse, non autem quantum ad alia; hoc omnino esse non potest. Nam omnia alia quæ circa singularia accidunt, ad eorum conservationem, vel corruptionem ordinantur. Si ergo Deus habet curam singularium quantum ad eorum conservationem, habet etiam curam omnium circa ea contingentium.

Potest autem aliquis dicere, quod sola cura universalium sufficit ad particularium conservationem in esse: provisæ sunt enim cuilibet speciei ea per quæ quodlibet individuum illius speciei potest conservari in esse, sicut data sunt animalibus organa ad cibum sumendum, & digerendum, & cornua ad protegendum se. Utilitates autem horum non deficiunt nisi in minori parte, cum ea quæ sunt à natura, producant effectus suos vel semper, vel frequenter; & sic non possunt omnia individua deficere, etsi aliquid deficiat.

Sed secundum hanc rationem omnia quæ circa individua contingunt, providentiæ subiacent, sicut & conservatio eorum in esse. Quia singulari alicujus speciei nihil potest accidere quod non reducatur aliquo modo ad principia illius speciei. Sic igitur singularia non magis subjacent divinæ providentiæ quantum ad conservationem in esse, quam quantum ad alia.

6. Præterea. In comparatione rerum ad finem talis ordo apparet quod accidentia sunt propter substantias, ut per ea perficiantur. In substantiis autem materia est propter formam: per hanc enim participat divinam bonitatem, propter quam omnia facta sunt, ut supra cap. xviii. ostensum est: ex quo patet quod particularia sunt propter naturam universalem: cujus signum est quod in his in quibus potest natura universalis conservari per unum individuum, non sunt multa individua unius speciei, sicut patet in Luna, & Sole. Cum autem providentiâ sit ordinativa aliquorum in finem, ideo oportet quod ad providentiam pertineant & fines, & ea quæ sunt ad finem: subjacent enim providentiæ non solum universalis, sed etiam singularia.

7. Adhuc. Hæc est differentia inter speculativam cognitionem, & practicam, quod cognitio speculativa, & ea quæ ad ipsam pertinent, perficiuntur in universali; ea vero quæ pertinent ad cognitionem practicam, perficiuntur in particulari. Nam finis speculativæ est veritas, quæ primo, & per se, & in immaterialibus consistit, & in universalibus; finis vero practicæ est operatio, quæ est circa singularia: unde Medicus non curat hominem in universali, sed hunc hominem, & ad hoc est rota scientiæ Medicinæ ordinata. Constat autem quod providentiâ ad practicam cognitionem pertinet, cum sit ordinativa rerum in finem: Esset igitur imperfecta Dei providentiâ, si in universalibus consisteret, & usque ad singularia non perveniret.

8. Item. Cognitio speculativa magis perficitur in universali quam in particulari: quia magis sciuntur universalis quam particularis; & propter hoc universalissimorum principiorum cognitio est communis. Ille vero est perfectior in scientia speculativa qui non solum universalem, sed propriam cognitionem de rebus habet: nam qui cognoscit in universali tantum, cognoscit rem solum in potentia: propter quod discipulus de universali cognitione principiorum reducitur in propriam cognitionem conclusionum per magistrum, qui utramque cognitionem habet, sicut aliquid reducitur de potentia in actum per

ens actu. Multo igitur magis in scientia practica perfectior est qui non solum in generali, sed etiam in particulari res disponit ad actum. Divina igitur providentia, quae est perfectissima, usque ad singularia se extendit.

9. Amplius. Cum Deus sit causa entis in quantum est ens, ut supra Lib. II. cap. xv. ostensum est; oportet quod ipse sit provisor entis in quantum est ens, providet enim rebus in quantum est causa earum. Quicquid ergo quocumque modo est, sub ejus providentia cadit. Singularia autem sunt entia, & magis quam universalia; quia universalia non subsistunt per se, sed sunt solum in singularibus. Est igitur divina providentia etiam singularium.

10. Item. Creaturae divinae providentiae subduntur prout ab ipso in finem ultimum ordinantur, qui est bonitas sua. Participatio igitur divinae bonitatis a rebus creatis est per divinam providentiam. Bonitatem autem divinam participant etiam singularia contingentia. Oportet ergo quod etiam ad ea divina providentia se extendat.

Hinc est quod dicitur Math. xi. 29. Duo passeris esse venient, & unus ex eis non cadit in terram sine Patre (1) meo: & Sapientiae vii. 1. Attingit a fine usque ad finem fortiter, id est a primis creatis usque ad infima eorum: Ezech. etiam ix. 9. arguitur opinio quorundam qui dicebant: Dereliquit Dominus terram: Dominus non videt: & Job xxii. 14. Circa cardines caeli perambulat, nec nostra considerat.

Per hoc autem excluditur opinio quorundam; qui dixerunt, quod divina providentia non se extendit usque ad haec singularia: quam quidem opinionem quidam Aristoteles imponunt, licet ex verbis ejus haberi non possit.

CAPUT LXXVI.

Quod providentia Dei sit singularium immediate.

I. Part. quest. xxii. art. 3.

Quidam autem concesserunt, providentiam divinam usque ad haec singularia procedere, sed quibusdam mediis causis. Posuit enim Plato, ut Gregorius Nyssenus dicit, Phil. Lib. VIII. cap. 111. triplicem providentiam. Quarum prima est summi Dei, quae primo & principaliter providet propriis, id est omnibus spiritalibus, & intellectualibus, consequenter vero toti mundo quantum ad genera, & species, & universales causas, quae sunt corpora caelestia. Secunda vero est qua providetur singularibus animalium, & plantarum, & eorum generabilium, & corruptibilium quantum ad eorum generationem, & corruptionem, & mutationes alias; quam quidem providentiam Plato attribuit diis qui caelum circumveant; Aristoteles vero II. de gener. text. comm. LVIII. horum qualitatem attribuit obliquo circulo. Tertiam vero providentiam ponit rerum quae ad humanam vitam pertinent: quam quidem attribuit quibusdam demonibus circa terram existentibus, qui secundum ipsum humanarum actionum sunt custodes. Sed tamen secundum Platonem secunda, & tertia providentia a prima dependent: nam Deus summus secundus, & tertius statuit provisos.

Hec autem positio catholicae fidei consonat quantum ad hoc quod omnium providentiam reducit in

(1) Vulgata vestro, & initio Nonne duo etc. cum puncto interrogandi in fine.

Deum sicut in primum auctorem. Videtur autem sententiae fidei repugnare quantum ad hoc quod non omnia particularia divinae providentiae dicit esse subiecta. Quod ex praedictis ostendi potest.

1. Habet enim Deus immediatam singularium cognitionem, non quasi ea in suis causis cognoscens tantum, sed etiam in se ipsis, sicut in primo hujus operis est ostensum. Inconveniens autem videtur quod singularia cognoscens, eorum ordinem non velit, in quo bonum praecipuum rerum constat, cum voluntas sua sit totius bonitatis principium. Oportet igitur quod sicut immediate singularia cognoscit, ita immediate eorum ordinem statuatur.

2. Amplius. Ordo qui per providentiam in rebus gubernatis statuitur, ex ordine illo provenit quem provisor in sua mente disposuit; sicut & forma artis quae fit in materia, ab ea procedit quae est in mente artificis. Oportet autem, ubi sunt multi provisos unus sub alio, quod ordinem contentum superior inferiori tradat, sicut ars inferior accipit principia a superiori. Si igitur secundi, & tertii provisos ponuntur esse sub primo provisor, qui est Deus summus, oportet quod ordinem statuendum in rebus a summo Deo accipiant. Non est autem possibile quod iste ordo sit in eis perfectior quam in summo Deo; quinimmo omnes perfectiones per modum descensus ab eo in alia proveniunt, ut ex superioribus cap. LXIX. patet. Oportet autem quod ordo rerum sit in secundis provisoribus non solum in generali, sed etiam quantum ad singularia: alias non possent sua providentia in singularibus ordinem statuere. Multo igitur magis ordo singularium est in divinae providentiae dispositione.

3. Adhuc. In his quae humana providentia reguntur, invenitur quod aliquis superior provisor circa quaedam magna universalia per se ipsum excogitat, qualiter sint ordinanda; minorum vero ordinem ipse non excogitat, sed aliis inferioribus excogitandum relinquit; & hoc quidem contingit per ejus defectum, in quantum vel singularium minorum conditiones ignorat; vel non sufficit ad omnium ordinem excogitandum propter laborem, & temporis prolixitatem, quae requireretur. Hujusmodi autem defectus longe sunt a Deo: nam ipse omnia singularia cognoscit; nec intelligendo laborat, aut tempus requirit, cum intelligendo se ipsum omnia alia cognoscat, sicut supra Lib. II. cap. XLIX. ostensum est. Ipse igitur omnium singularium ordinem excogitat: ejus igitur providentia est omnium singularium immediate.

4. Item. In rebus humanis inferiores provisos per suam industriam ordinem excogitant in his quorum gubernatio eis a praesidente committitur; quam quidem industriam a praesidente habere non possunt, sed usum ipsius. Si vero a superiore eam haberent, jam ordinatio per superiorem fieret; ipsi autem essent illius ordinationis non provisos, sed executores. Constat autem per supradicta Lib. I. cap. xi. & LXIX. hujus Lib. quod omnis sapientia, & intellectus a summo Deo in omnibus intellectibus causatur: nec intellectus aliquis potest aliquid intelligere nisi virtute divina, sicut nec aliquid agens operatur, nisi in quantum agit virtute ipsius. Est igitur ipse Deus immediate sua providentia omnia dispensans; quicumque vero sub ipso provisos dicuntur, sunt providentiae ipsius executores.

5. Praeterea. Superior providentia dat regulas

providentiae inferiori, sicut Politicus dat regulas, & leges duci exercitus, qui dat regulas, & leges centurionibus, & tribunis. Si igitur sub prima providentia Dei summi sunt aliae providentiae, oportet quod Deus illis secundis, vel tertiis provisoribus det regulas sui regiminis. Aut ergo dat regulas, & leges universales, vel particulares. Si autem dat eis universales regulas regiminis, cum universales regulae non possint semper ad particularia applicari, & maxime in rebus mobilibus, quae non semper eodem modo se habent, oportet quod illi provisos secundi, vel tertii quandoque praeter regulas sibi datas ordinent de rebus suae provisioni subiectis. Habent ergo iudicium super regulas acceptas, quando secundum eas oporteret agere, & quando eas praetermittere oporteret: quod esse non potest, quia hoc iudicium ad superiorem pertinet: nam ejus est interpretari leges, & dispensare in eis cujus est eas condere. Hoc igitur iudicium de regulis universalibus datis oportet quod fiat per supremum provisorum: quod quidem esse non posset, si se ordinationi singularium immediate non immisceret. Oportet igitur secundum hoc quod sit horum immediatus provisor. Si vero secundi, vel tertii provisos a summo provisorum particulares regulas, & leges accipiunt, manifeste apparet quod horum singularium ordinatio sit immediate per providentiam divinam.

6. Amplius. Semper provisor habet iudicium de his quae ab inferioribus provisoribus ordinantur, utrum sint bene ordinata, necne. Si igitur secundi provisos, vel tertii sint sub Deo primo provisor, oportet quod Deus iudicium habeat de his quae ab eis ordinantur: quod quidem esse non potest, si horum singularium ordinem non considerat. Habet igitur ipse per se ipsam curam de singularibus.

7. Adhuc. Si Deus per se ipsum immediate inferiora singularia non curat, ideo est vel quia ea despicit, vel ne ejus dignitas inquinetur, ut quidam dicunt: Averroes XII. Metaph. com. xxxviii. & li. Hoc autem irrationabile est: nam dignius est providere aliquorum ordinationem excogitare quam in eis operari. Si igitur Deus in omnibus operatur, sicut supra cap. LXVII. ostensum est, nec in hoc aliquid ejus dignitati derogatur, quinimmo pertinet ad ejus universalem, & summam virtutem; nullo modo despiciendum est ei, vel ejus dignitatem commaculat, si circa haec singularia immediate providentiam habeat.

8. Item. Omnis sapiens qui provide sua virtute nititur, in agendo moderatur suae virtutis usum, ordinans ad quid, & quantum proveniat: alias virtus in agendo sapientiam non sequeretur. Constat autem ex praemissis quod divina virtus in operando usque ad infima rerum pervenit. Igitur divina sapientia est ordinativa, qui, & quot, & qualiter ex ejus virtute progrediantur effectus etiam in infimis rebus. Est igitur ipse immediate sua providentia omnium rerum ordinem excogitans.

Hinc est quod dicitur Rom. xiii. 1. Quae a Deo sunt, ordinata sunt: & Judith ix. 4. Tu fecisti priora, & illa post illa cogitasti; & hoc factum est quod ipse voluisti.

CAPUT LXXVII.

Quod executio divinae providentiae fit medianibus causis secundis.

Trendendum est autem, quod ad providentiam duo requiruntur, ordinatio scilicet, & ordinis executio.

Quorum primum fit per virtutem cognoscitivam: unde qui perfectioris cognitionis, sive cogitationis sunt, ordinatores aliorum dicuntur, sapientis enim est ordinare. Secundum vero fit per virtutem operativam. E contrario autem se habet in his duobus: nam tanto perfectior est ordinatio, quanto magis descendit ad minima; minimorum autem executio condecet inferiorem virtutem effectui proportionatam. In Deo autem quantum ad utrumque summa perfectio invenitur: est enim in eo perfectissima ad operandum, & virtus perfectissima sapientia, ad ordinandum, & virtus perfectissima sapientia, omnium ordines disponat, etiam minimorum; exequatur vero minima, sibi infima per alias inferiores virtutes, per quas ipse operatur, sicut virtus universalis, & aliorum per inferiorem, & particularem virtutem. Conveniens est igitur quod sint inferiores virtutes agentes, divinae providentiae executores.

2. Item. Ostensum est supra cap. LVI. quod divina operatio non excludit operationes, causarum secundarum. Ea vero quae ex operationibus secundarum causarum proveniunt, divinae providentiae subjacent, cum Deus omnia singularia ordinat per se ipsum, ut supra cap. praec. ostensum est. Sunt igitur secundae causae divinae providentiae executores.

3. Adhuc. Quanto virtus alicujus agentis est fortior, tanto in magis remota suam operationem extendit; sicut ignis quanto est major, tanto magis remota calefacit. Hoc autem non contingit in agente quod non agit per medium, quia quodlibet in quod agit, est sibi proximum. Cum igitur virtus divinae providentiae sit maxima, per aliqua media ad ultima suam operationem producere debet.

4. Amplius. Ad dignitatem regentis pertinet, ut habeat multos ministros, & diversos, sui regiminis executores: quia tanto altius, & magis suum dominium ostenditur, quanto plures in diversis gradibus ei subduntur. Nulla autem dignitas alicujus regentis est comparabilis dignitati divini regiminis. Conveniens igitur est quod per diversos gradus agentium fiat divinae providentiae executio.

5. Praeterea. Convenientia ordinis perfectionem providentiae demonstrat, cum ordo sit proprius effectus providentiae. Ad convenientiam autem ordinis pertinet ut nihil inordinatum relinquatur. Perfectio igitur divinae providentiae requirit ut excessum aliquarum rerum supra alias ad ordinem convenientem reducat. Hoc autem fit cum ex superabundantia aliquorum magis habentium provenit aliquid bonum minus habentibus. Cum igitur perfectio universi requirat quod quaedam aliis abundantius divinam bonitatem participant, ut supra Lib. II. cap. XLV. ostensum est; exigit divinae providentiae perfectio, ut per ea quae plenius divinam bonitatem participant, executio divini regiminis compleatur.

6. Adhuc. Nobilior est ordo causarum quam effectuum, sicut causa potior est effectu. Magis igitur in eo perfectio providentiae demonstratur. Si autem non essent aliqua causa media exequentes divinam providentiam, non esset in rebus ordo causarum, sed effectuum tantum. Exigit igitur divinae providentiae perfectio quod sint causae mediae exequentes ipsam.

Hinc est quod in Psalm. cii. 21. dicitur: Benedictio Domini omnes virtutes ejus, ministri ejus qui faciunt voluntatem ejus: & alibi Psalm. cxlviii. 8. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quae faciunt verbum ejus.